

BILJEŠKE IZ ARHEOLOGIJE I

U razdoblju od 1960. pa do kraja 1962. godine Zavod je obavio veći broj intervencija na zaštiti, evidenciji i istraživanju ugroženih i slučajno otkrivenih arheoloških objekata na terenu. Na nekima od ovih spomenika izvršena su i manja zaštitna iskopavanja, a gdje se za to ukazala potreba, objekti su i konzervirani. U više slučajeva Zavod je ove zaštitne zahvate na terenu vršio i uz pomoć vanjskih saradnika, stručnjaka iz zavičajnih muzeja i Zemaljskog muzeja u Sarajevu. Ova je saradnja bila intenzivna i dala dobre rezultate.

Da ovi nalazi ne bi ostali zaboravljeni, o značajnijima donosimo kratke bilješke, dok ćemo neke samo spomenuti. One nalaze koje su ispitali vanjski saradnici samo notiramo, ostavljajući im mogućnost da ih sami objave.

Budući da se radi o materijalima koji su kulturno i vremenski vrlo različiti, gotovo je nemoguće da ih svrstamo u jedan logični kronološki red. Zato ćemo ih prikazati, držeći se uglavnom onoga reda kojim su zaštitne intervencije izvršene. Izvještaji i dokumentacija o ovim nalazima postoje u arhivi Zavoda.

VRANJEVO SELO KRAJ NEUMA

Kustos Zemaljskog muzeja Zdravko Marić ispitao je u Vranjovu selu kraj Neuma rimsku nekropolu sa urnama. Tom su prilikom pronađene dvije čitave kamene urne i nekoliko urni u fragmentima i predane Zavičajnom muzeju u Mostaru.

Ovom su prilikom na lokalitetu Grude, u istom selu, ispitani ostaci jedne antičke villae rusticae. Među ostalim nalazima nađena su i dva rimska crijepa-tegule sa pečatom VVARIS i SARPANS. Tegule su uvrštene u zbirku Zemaljskog muzeja.

DONJA DOLINA (BOS. GRADIŠKA)

Drug Marić je, također na intervenciju Zavoda, izvršio i manje zaštitno iskopavanje u Donjoj Dolini kraj Bosanske Gradiške, na nekropoli iz XVI stoljeća, koja je bila direktno ugrožena radovima na savskom nasipu. Grobovi su bili ukopani u latenski sloj poznatog sojeničkog naselja, iz čega se vidi da je život u ovom prehistorijskom naselju prestao sa latenom. U grobovima,

inače, nije bilo priloga osim jednog ugarskog novčića iz 1620. godine.

KARAHODŽE (TRAVNIK)

U selu Karahodže, nedaleko Bile, slučajno je, pored seoskih kuća, otkrivena jedna kasnoantička grobnica na svod (Gewölbegrabkammer), inače u Bosni poznatog tipa. Za ploču na ulaznim vratima u grobnu komoru upotrijebljen je kao spolij antički fragmenat sa reljefom, na kojem je prikazano poprsje osobe odjevene u epihorsku (ilirsku) nošnju. Nalaz je ispitao kustos Zemaljskog muzeja Veljko Paškvalin.¹ Reljef je ustupljen Zavičajnom muzeju u Travniku.

ZAGAJ KRAJ KLOTIJEVCA NA DRINI

Sličan nalaz na lokalitetu Zukića strana u Zagaju kraj Klotijevca na Drini (NOO Srebrenica) također je ispitao drug Paškvalin. Ovdje su prilikom oranja otkrivene dvije kasnoantičke grobne komore na svod. U grobnicama nije bilo nikakvih priloga jer su već ranije bile opljačkane. Inače se na njivama u blizini ovih grobnica, po kazivanju seljaka, nailazi na rimsku opeku.

GRADINA u SASAMA (Srebrenica)

U blizini kasnoantičkog refugija na Gradini u Sasama, nedaleko Srebrenice, otkriveni su prilikom kopanja kanala za potrebe rudnika rimski grobovi. U grobovima je nađeno oko 40 komada lucerna od pečene zemlje sa natpisom CARI, nekoliko keramičkih manjih posuda, 1 prsten i 1 balzamarij. Lampice su, na žalost, raznesene sve, osim 4 komada koji su na intervenciju Zavoda i zauzimanjem Narodne milicije predani Muzeju istočne Bosne u Tuzli. Ova je nekropola vjerovatno pripadala antičkom municipiju Domaviji. Nalaz je ispitala drugarica R. Jovanović, arheolog muzeja u Tuzli.

¹ Veljko Paškvalin, Kasnoantička grobnica na svod iz Karahodže, Zbornik Zavičajnog muzeja Travnik, sv. 3 (u štampi).

CAREVO POLJE (Jajce)

Iz Careva Polja poviše Jajca, sa njive zvane Metalka, potiče jedna ploča od muljike (dim: 0,90 : 0,50 : 0,16), koja na prednjoj strani ima bogat ukras, dat vrlo plastično, koji se sastoji od stiliziranog cvijeta u sredini kompozicije i po jedne ptice sa strana. Ptice u velikim kljunovima drže zmiju, Ovaj je lokalitet već odranije poznat po antičkim nalazima i po bogatom troskovištu, po čemu je vjerovatno i dobio ime.² Ovaj interesantni nalaz ispitala je posredovanjem Zavoda i ploču prenijela u Zemaljski muzej drugarica Nada Miletić, kustos Zemaljskog muzeja. (V. br. 03-259/60 u arhivi Zavoda)

KARLOV HAN (DUVANJSKO POLJE)

Na Duvanjskom polju, u Karlovu Hanu, na lokalitetu »Bara«, rekognoscirani su ostaci jedne kasnoantičke bazilike, čije su dimenzije 20 : 9 m. Crkva ima apsidu i niz prostorija pored naosa. Ispitivanje ovoga objekta obavio je, na inicijativu ovoga Zavoda, Anđelko Zelenika, konzervator Zavoda u Mostaru, a na osnovu informacije koju je Zavod za zaštitu spomenika kulture SR BiH u Sarajevu dobio od fra Bonicija Rupčića. Od nalaza navodimo slijedeće: temelji zgrada otesani kvaderi, rimska opeka, fragmenti stakla, dvije nadgrobne ploče, od kojih je jedna u fragmentima sa natpisom, a druga ugrađena u noviju zgradu sa reljefom (navodno Atis ?), zatim 1 dovratnik i nekoliko vrlo zanimljivih fragmenata plastičnog ukrasa crkve (sl. 1).

² Cf. Bojanovski, Naše starine IX, str. 116, bilj. 63.

Sl. 1. Skulpturalni fragmenti sa bazilike u Karlovu Hanu. Snimio A. Zelenika

Na žalost, ovaj interesantni objekat u Karlovu Hanu, koji bi mogao doprinijeti boljem poznavanju starokršćanske arhitekture, izložen je propadaju jer se dosad nije moglo ništa učiniti za njegovo sistematsko istraživanje. Lokalitet je zaštićen i vlasnik obaviješten o tome.

CRKVINA U ČITLUKU (Šipovo)

Na lokalitetu Crkvina u Čitluku kraj Šipova, sa kojega su odranije poznati ostaci kasnoantičke bazilike, slučajno su u gaju Sime Grahovca otkopane 7. V 1961. g. dvije kasnoantičke grobnice na svod (tomba a pozzetto, Gewölbegrabkammer). Manje zaštitno iskopavanje izvršio je ovdje arheolog Zavoda. U toku istraživanja otkrivena je i treća presvođena grobna komora sa predsobljem u obliku vestibula. Čini se da je ova grobna komora u srednjem vijeku korištena za naknadne ukope. Ove grobnice, kao i one u Zagaju i Karahodži, predstavljaju običan tip ranokršćanskih sepulkralnih spomenika. Na grobnicama u Čitluku izvršen je i manji konzervatorski zahvat kako bi se mogle prezentirati. Opširnije o ovom nalazu govori se u članku I. Bojankovskog u ovom broju »Naših starina«.

CRVENICA (Duvanjsko polje)

Arheolog Zavoda ispitaio je i površinske tragove ilirsko-rimskog naselja u selu Crvenici na Duvanjskom polju. Kao arheološki teren Crvenica je već odranije poznata u stručnoj literaturi po nekim podacima Radimskog (GZM 1894, str. 294 i 309 = WM IV, S. 145 i 161.) i Patscha (GZM 1894, str. 105 — 106 = WM IV, S. 273 — 274, gdje je »po dopisu kotarskog ureda u Županju« objavio natpis sa Velikog Badnja (u Crvenici):

AEMILIA (?) MARCELLINA MUNICIPII
NOVENSIUM.

Oko 2 km istočno od sela Crvenice na lokalitetima Grad (ili Gradina), zatim Veliki i Mali badanj (potoci i njive uz njih) i na njivama Laticce i Crkvina nalaze se dosta značajni tragovi naselja koje se prostiralo na površini od blizu 10 ha. Osim ilirske gradine (na Gradu) sa dosta dobro očuvanim obrambenim tumulom i nasipom, cisteranom (?) i obiljem keramike i troske (kovačine!), površinskim rekognosciranjem utvrđeni su i tragovi antičkih kuća (obrađeni kamen, cigla i malter), i to naročito uz potok Veliki badanj. Radimski je pretpostavljao da se ovdje — pored puta za Rakitno, čije se trase po svojoj prilici drži i savremeni put — nalazila rimska putna stanica, a to je mišljenje usvojio i Ballif (Strass. 31). Na padini Gradine naziru se i grobovi.

Na lokalitetu Crkvina, uz potok Studena, vide se na povišenom platou, koji se ne obrađuje, obrisi neke poveće zgrade (crkve) u šutu (dim: 25 : 40 koraka) a oko nje grobovi (ploče). U arealu ove ruše-

Sl. 2. Arhitektonski fragmenat sa Crkvine u Crvenici

vine našao sam nekoliko kvadera tesane sedre (od apside?), kao i arhitektonske fragmente od lapora (sl. 2).

Postojanje ovoga naselja sve do u kasnu antiku potvrđuje nalaz rimskog novca na Velikom badnju:

- Traianus, GB, Cohen 39 (?), jako izlizan.
- Antoninus Pius, MB, Cohen 884, izlizan.
- Septimius Severus, BRM, najbliži Cohen 732.
- Alexander Severus, GB, Cohen 567.
- Claudius Ghoticus, PB, Cohen 144.
- Constantius Chlorus, MB, Cohen 203.
- Vrbs Roma, PB, Cohen 12 (?)
- Valens, PB, Cohen 11 i
- 3 neodređena komada.

Sa Velikog badnja još potiču: 1 tzv. lakonski ključ i 1 bakarna igla, koja je vjerovatno služila kao medicinski instrumenat. (Sličnu iglu objavio je sa Ilidže Kellner, GZM 1895, str. 177, sl. 34.). Ovi su predmeti zajedno sa novcima predani Zemaljskom muzeju (sl. 3). Novce i navedene predmete dobio sam uz nagradu od Radoš Veseljka zv. Marijančević, seljaka iz Crvenice.

Ilirsko-rimskom naselju u Crvenici trebalo bi posvetiti veću pažnju, jer naselje predstavlja kontinuirani tip aglomeracije koja se razvijala i u antici, a možda i kasnije. Crvenica je vrijedan arheološki teren, pa je uvršten u registar zaštićenih spomenika.

MOČILA GORNJA (BOS. BROD)

Na lokalitetu Kućište, u selu Močila Gornja, općina Bosanski Brod, nađena je prilikom

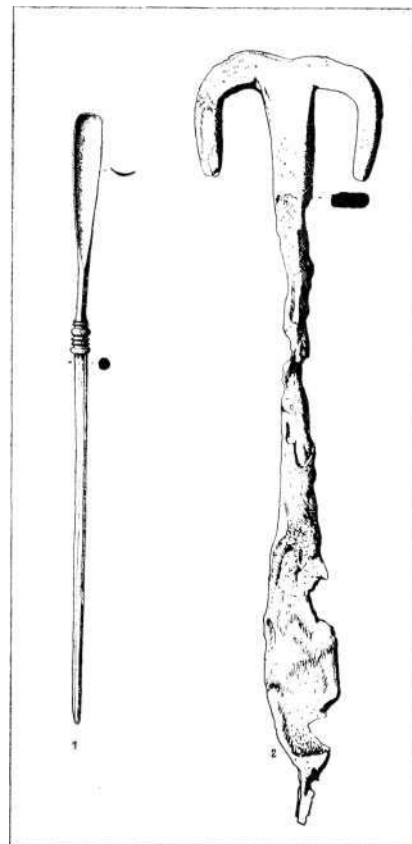
kopanja nekakvog rova ostava (depo) iz bronzanog doba (3 kelta, 6 šiljaka od koplja, 1 nož, 2 fragmenta mača, više fragmenata srpova, više pločica bronzanog lima i nekoliko komada sirove bronze). Nalaz je na intervenciju Zavoda stručno ispitao Brana Belić, arheolog Zavičajnog muzeja u Doboju, u kojemu su i pohranjeni svi predmeti iz ovoga nalaza.

ČATIĆI KRAJ KAKNJA

Novije groblje na željezničkoj stanici Čatići ispitao je Pavo Anđelić, viši kustos Zemaljskog muzeja u Sarajevu. Na nivou ispod aktivnog groblja, koje je zbog proširenja željezničke stanice u Čatićima ekshumirano, pokazao se je još jedan horizont, svakako starijih grobova. Ovi su grobovi bili napravljeni od tanjih ploča muljike u obliku sanduka na sljeme. Ovakvi su grobovi bili u ovom kraju u srednjem vijeku i kasnije tipični zbog obilja lapora koji se lako cijepa. Groblje, vjerovatno, nije starije od XVIII stoljeća. Najdonji, treći horizont grobova nema oblik sanduka od okvirnih ploča i vjerovatno je još stariji.

TARČIN

Prilikom kopanja pristupnog puta prema trasi nove normalne pruge Sarajevo-Konjic, u neposrednoj blizini željezničke stanice u Tarčinu, nađeno je na jednom mjestu, u kupu, 8 željeznih

Sl. 3. Rimski predmeti iz Crvenice: a) igla (15 cm), b) ključ (18,5 cm) (oboje ½ naravne veličine).

kopalja razne veličine. Koplja tipološki pripadaju kasnijem halštatu (oko 500. g. pr. n. e.). Arheolog Zavoda odmah je ispitao mjesto nalaza, napravljena je i manja sonda, ali se nije našlo ni traga bilo kakvom kulturnom sloju, osim slabih tragova rđe od samih kopalja. Očito je da se radi o depou oružja, koje je zakopano na dubini od 1,20 do 1,50 m, vjerojatno pored neke prethistorijske komunikacije, koja je uz Crnu rijeku vodila prema Lepnici. Depoi iz željeznog doba inače su rijetki. — Od 8 kopalja, koliko ih je bilo u nalazu, tri su raznijeli radnici prilikom nalaza, a pet komada je Zavod predao Zemaljskom muzeju u Sarajevu.

DVOROVI (BIJELINA)

Povodom učestalih nalaza raznih prehistorijskih predmeta u okolini Bijeljine, i to na lokalitetu »Begluk« u Triješnici i lokalitetu »Brodić« u Dvorovima, Zavod je intervenirao više puta i slao svoje predstavnike koji su zaštitili i ispitali slučajne nalaze koji se ovdje pojavljuju u grobovima. Ovi se predmeti mogu atribuirati u široki raspon od enolita sve do antike, ali među dosadašnjim nalazima prevladavaju predmeti iz starijeg željeznog doba.³ Da nalazi ne bi propali, Zavod je uputio druga Zdravka Marica, kustosa Zemaljskog muzeja, sa zadatkom da ih evidentira, uzme dokumentaciju i sakupi na jedno mjesto. Tako je sav materijal predan na privremeno čuvanje Osmogodišnjoj školi »Radojka Lakić« u Bijeljini, i to lično profesoru Čolaković Diki. To bi trebalo da bude zametak budućeg muzeja u Bijeljini. Zasad su sakupljeni ovi objekti: 9 željeznih kopalja iz starijeg željeznog doba, 1 željezno koplje iz srednjeg vijeka, dvije bronzane narukvice iz starijeg željeznog doba, 2 bronzane spirale, 2 bronzane pojasne ploče, 1 glinena posudica, čitava, 1 željezni savijeni ilirski nož, fragmenat posude narančaste boje sa ornamentom iz antike (Terra sigillata chiara?), 1 fragmenat keramike mrke boje, vjerojatno iz I st. pr. n. e., 1 fragmenat od drške neke posude iz rimskog perioda. Međutim, i nakon ovoga ostalo je još nešto stvari u privatnom posjedu. Napominjemo da je neke objekte sa ovih nalazišta dobio direktnim putem i Zemaljski muzej.

ŠIPOVO NA PLIVI

Na poznatom arheološkom lokalitetu »Gromilama« u Šipovu na Plivi iskopan je u zimi 1962. godine, na dubini od 0,65 m, solidno građeni hipokaust sa suspenzurama. Stupići suspenzura oslanjaju se na betoniranu podnicu, dok na njirna, odozgor, leži čvrsti pavimentum, sastavljen iz dva sloja: podne opeke (vel. 0,54:0,54 m) i na njima

Sl. 4. Hipokaust sa Gromila u Šipovu

estriha dobre konzistencije. U šupljini hipokausta sa strane vide se pregradni zidovi temelja susjednih prostorija (sl. 4).

U iskopu iznad hipokausta, samo nekih 35 cm pod nivoom zemlje, ležao je u bogatom štu antičke zgrade poveći blok vijenca (gesimsa) sa više profilacija, izrađen od mekog kamena. Sudeći po ovom arhitektonskom fragmentu, kao i po velikom i solidno izgrađenom hipokaustu, ovdje se morala nalaziti monumentalnija antička zgrada. To potvrđuju i ostali nalazi sa ove parcele, koja je vlasništvo Ribić Malića iz Šipova. Nalaz je evidentirao arheolog Zavoda i dao da se ponovo zatrpa.

Tragovi rimskih zgrada otkriveni su i 1 km zapadnije u blizini mosta koji preko Plive vodi u Sariće. Godine 1962, kopajući temelje za upravne i stambene zgrade Šumskog gazdinstva, radnici su nekih 100 m istočnije od mosta naišli na većem prostoru na temeljne zidove od pritesane sedre i muljike u krečnom malteru. Prostor s obje strane današnje ceste pun je fragmenata crijepa (tegula i imbreksa) i opeka kvadratičnog oblika vel: 25 X 25 X 6 cm) već na dubini od 35 cm.

Na građevne ostatke antičkih objekata uz ćupriju već je upozorio i Patsch.⁴ Tik do mosta je, kako navodi Truhelka, nađen i »veliki monumentalni grob« sa natpisom CIL III 13237 (p. 2270)⁵. Očito je, dakle, da se radi o substrukcijama antičkih zgrada koje su stajale uz cestu što je od mosta na Plivi (koji je u antici bio vjerovatno sagrađen nekih 50 m nizvodno od današnjeg mosta) skretala prema planini Lisini, a svakako i niz Plivu prema Jajcu.

U junu 1962. otkopane su na istom lokalitetu, u parku Šumskog gazdinstva supstrukcije neke manje zgrade sa apsidom, koje bi mogle poticati

³ Zdravko Marić, Praistorijski nalazi i lokaliteti iz Triješnice i Dvorova kod Bijeljine. Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, sv. IV (1961.), str. 43-67.

⁴ Patsch, Wissenschaftliche Mittheilungen aus B u. H, XII, S. 139 = Glasnik Zemaljskog muzeja 1910, str. 185.

⁵ Truhelka, WM II, S. 91-92 = GZM 1892, str. 319.

od neke stambene arhitekture uz ovu cestu. Ovu zgradu vremenom određuje nalaz dupendiusa cara Konstantina (306—337). Jedna soba bila je pokrivena mozaikom, na žalost već davno uništenim. Na ovom istom prostoru nađeni su i dobro sačuvani odvodni kanali, prekriveni pločama, koji su mogli služiti za odvod nečiste vode iz kuća u Pli-vu. Odlučeno je da se supstrukcije sa apsidom i kanali konzerviraju i uklope u parkovnu površinu, dok je ostali teren pokriven novim zgradama (sl. 5 i 6).

OSTALI NALAZI

Osim naprijed opisanih slučajnih nalaza, Zavod je kroz ovo vrijeme intervenirao i u brojnim drugim slučajevima. Ovdje spominjemo samo one koji su značajniji. Tako je u selu Duranovićima kraj Tarčina ispitan nalaz odvodnih cijevi od keramike, za koje se u pomanjkanju drugih indicija nije moglo sa sigurnošću utvrditi pripadaju li antičkom ili turskom vremenu. U Derventi je evidentiran turski vodovod sa drvenim cijevima (tomrucima). Isti takav vodovod evidentiran je i u Travniku. U selu Kučić Kula kraj Zvornika pregledan je neki stari kamenolom sa sarkofagom i stupovima, ali se ovi objekti nisu mogli vremenski determinirati.

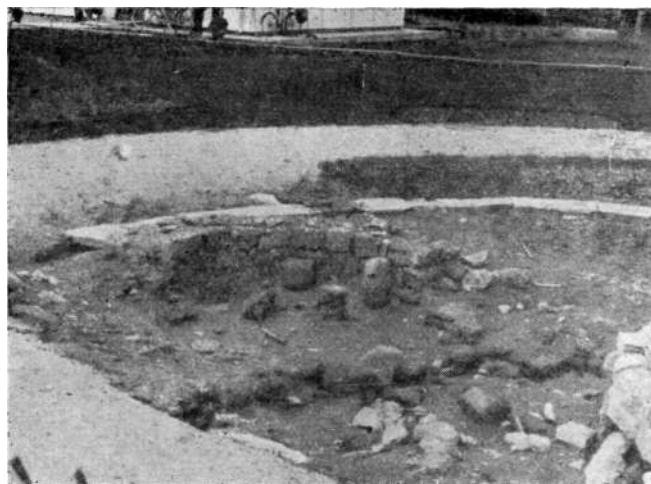
Zavod u Mostaru ispitao je srednjovjekovnu nekropolu ravnih grobova na Buni kraj Mostara. Rimski grob u selu Golo Brdo kod Bijeljine ispitao je Mustafa Grabčanović, povjerenik Zavoda u Bijeljini. Ispitan je i razni alat sa srednjovjekovnog grada Jablangrada kraj Ugljevika i brojni drugi.

REKOGNOSCIRANJA TERENA

U istom je razdoblju Zavod organizirao i tri kompleksna rekognosciranja terena koji su ugroženi izgradnjom novih hidrocentrala. Rekognosciranje bazena Trebišnjice, o čemu su materijali objavljeni u Našim starinama VIII, obavljeno je u saradnji sa Zem. muzejom, dok su područja budućih akumulacionih bazena HE Bajina Bašta u Perućcu (SR Srbija) i HE Goražde i Ustiprača obavljena vlastitim snagama Zavoda.

Osim monumentalne antičke stele u Klotijevcu na Drini, o kojoj se u ovom broju Naših starina posebno govori, u bazenu HE Bajina Bašta ugroženi su i brojni drugi arheološki spomenici: prehistorijski tumuli u Sasama (Višegrad), zatim crkvine u selima Greben i Mušići nizvodno od Sasa, prehistorijski ravni grobovi sa urnama u Tatinici i drugi vrlo vrijedni spomenici kulture.⁶ Zavod je poduzeo energične mjere da se ugroženi objekti na vrijeme saniraju ili ispituju, među njima i poznati most na ušću Žepe u Drinu, remek-djelo turske arhitekture.

⁶ Zaštita spomenika kulture i prirode na području buduće akumulacije HE Perućac na Drini, u arhivu Zavoda pod br. 03-62, Sarajevo 1962.

Sl. 5. Sukstrukcije manje građevine sa apsidom u Šipovu

Na zahtjev »Energoinvesta-Hidrobiro« iz Sarajeva Zavod je u maju 1962. godine organizirao kompleksno rekognosciranje ugroženog područja budućih HE Goražde i Ustiprača. Tom su prilikom nizvodno od Sopotnice u hataru sela Kopači utvrđeni ostaci rimskih poljoprivrednih imanja (villae rusticae) na lokalitetima *Surduk* u Zidini, *Gromilama* u Odžaku i na njivi *Ciglana* (!) i livadi *Ljebori* u Slatini. Na lokalitetima u Slatini ljeti za sušnih dana sva se vegetacija posuši. Zato se livada Ljebori i ne obrađuje. Od nalaza spominjem: fragmenti tegula, obrađena sedra, pritesani lomljeni kamen i krečni malter, a na njivi Surduk u Zidini navodno još i novci, oružje, fibule i grobovi. Izgleda da su ostaci vile u Zidini uglavnom već iskrčeni.

Već je Patsch (GZM 1907, str. 467) zabilježio da su neposredno do Hercegovce crkve Sv. Đorđa u Sopotnici (u kojoj su od davnina uzidani natpis CIL III 8370 — IOM COR i 83771 — TERM kao i reljef Merkura Psihopompa, Patsch GZM 1894, str. 58. = WM IV, S. 245.) utvrđeni ostaci rimskih zgrada, a da je drugi dio rimskog na-

Sl. 6. Detalj antičkog kanala u Šipovu

selja visoko pokriven naplavinom Drine. Izgleda da je na plodnom zemljištu uz Drinu od Sopotnice do Kopača bilo nekoliko antičkih imanja, od kojih su ovom prilikom određena tri.

I na desnoj obali Drine u Hubjerima, na lok. Gromile, utvrđeni su također ostaci jedne rimske vile. Na ruševinama ove zgrade smjestilo se srednjovjekovno groblje! Ovaj lokalitet je rekognoscirao Zdravko Marić, kustos Zem. muzeja, koji je također, učestvovao u ovoj ekipi. Ostale lokalitete rekognoscirao je arheolog zavoda.⁷

PLJEŠEVICA (ROGATICA)

U proljeće 1962. godine evidentirani su rimski kameni spomenici u Rogatici te da bi se lakše zaštitili, skupljeni su na jedno mjesto. Tom prilikom otkrivena je na Crkvini u PLJEŠEVICI, nedaleko Rogatice, antička stela, prebijena na dva dijela. Dimenzije: v. 1,20, š. o. 65, d. o. 25, a donji odbijeni dio: 0,54 m; visina reljefa 5 cm. Materijal je crveni vapnenac (iz majdana na Gučevu?). Od istog su kamena i reljefi Genija i Nimfe, koji potiču sa istog lokaliteta, a sada su ugrađeni u pravoslavnu crkvu u Rogatici.

U edikuli, koja je flankirana običnim rubom bez ukrasa, kao i kod stela iz Klotijevca i Osatice, prikazna su 4 poprsja, u stereotipnoj kompozicijskoj shemi, odvojena po dva poprečnom gredicom. Na žalost, reljef je teško stradao, tako da se detalji ne mogu tačno odrediti. Desna gornja figura samo se nazire. Natpisa nema, iako se polje za titulus sačuvalo (sl. 7 i 8).

Ovo je prvi nadgrobnik ovoga tipa iz Rogatice i okoline. Stela jako podsjeća na stelu iz Klotijevca na Drini,⁸ još jedan dokaz da je Rogatica najbliže vezana sa srednjim Podrinjem od Starog Broda i Klačnika do Osatice i Skelana (Serg. GZM 1936, 13).

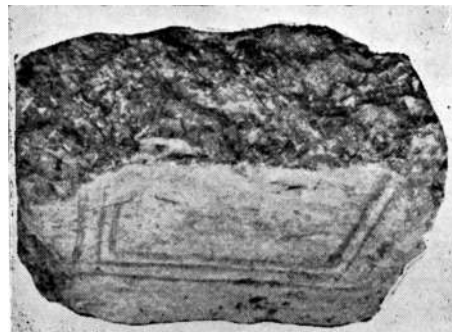
I predmeti na sl. 9 potiču iz Plješevice. Nađeni su na njivi u zaseoku Nerići i vjerojatno potiču iz antičkih grobova kao prilozima. Ovdje je Sergejevski utvrdio ostatke antičke vile rustike koja je vicinalnom cestom bila povezana sa municipijem u današnjoj Rogatici (GZM 1936, str. 13).

⁷ Vidi izvještaj u arhivi Zavoda pod br. 03-1153/1962.

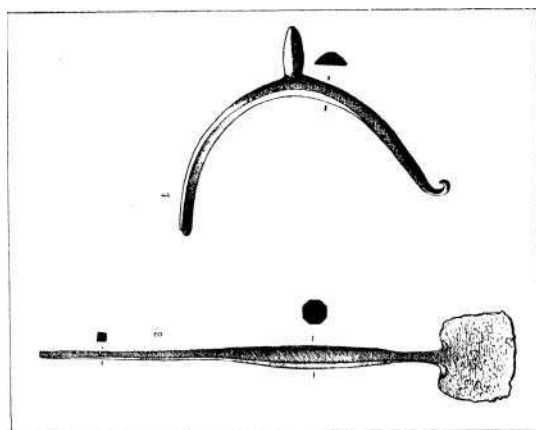
⁸ Naše starine IX, str. 181 i d.

Sl. 7. Gornji dio stele iz Plješevice

Sl. 8. Donji dio stele iz Plješevice

Sl. 9. Mamuza i instrumentat za kozmetiku (ili medicinski instrumentat) iz Plješevice, materijal bronza. Raspon krakova mamuze 6 cm, dužina instrumenta 11,5 cm (oboje 1/2 naravne veličine).